

Science Conference

www.science-conference.com

a digital platform dedicated to disseminating a wide array of scientific research articles and papers. It serves as a valuable resource for the scientific community and others interested in cutting-edge scientific knowledge and insights.

2024
№ 1 (2)

TABLE OF CONTENTS

QUANTUM SUPREMACY: EXPLORING THE DISRUPTIVE POTENTIAL OF QUANTUM COMPUTING ON CRYPTOGRAPHY AND LEGAL FRAMEWORKS FOR DATA SECURITY.....	2
Islombek Abdikhakimov.....	2
ЗАЩИТА ГОСУДАРСТВЕННОГО СУВЕРЕНИТЕТА В КИБЕРПРОСТРАНСТВЕ	13
Салауат Конысбаев.....	13
RAQAMLI AKTIVLAR SOHASIDAGI JINOYATLAR.....	20
Parvina G‘ulommamatova.....	20
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI JINOYAT QONUNCHILIGIDA KIBERJINOYATLARNI TERGOV QILISH VA ULARNING AHAMYATI.....	31
Abbosjon Olimov.....	31
RAQAMLI MUALLIFLIK HUQUQI TUSHUNCHASINING MAZMUN-MOHİYATI, KELIB CHIQISHI, ASOSIY TAMOIYILLARI.....	38
Mohinur Bahramova.....	38
Behruz Eshpo‘latov.....	38
RAQAMLI BOSHQARUVNING HUQUQIY ASOSLARINI BAHOLASHNING O‘ZIGA XOS JIHATLARI.....	45
Jamshid Odilov.....	45
FUQAROLIK SUD ISHLARINI YURITISHDA ADVOKATNING HUQUQ VA MAJBURIYATLARI.....	56
Maftuna O‘rolova.....	56
MARKAZLASHTIRILMAGAN AVTONOM TASHKILOTLAR (DAO) VA O‘ZGARMAS TOKENLAR (NFTS) KABI RIVOJLANAYOTGAN BLOKCHEYN TEKNOLOGIYALARNING XALQARO QONUNCHILIKKA POTENTIAL TA’SIRI..	67
Nazokat Ismoilova.....	67
ZAMONAVIY HUQUQIY PARADIGMA KONTEKSIDA KIBER SPORT SOHASINI TARTIBGA SOLISHNING NAZARIY VA HUQUQIY JIHATLARI.....	74
San‘atjon Ergashev.....	74
KIBERXAVFSIZLIK VA INSON HUQUQLARINI HIMOYA QILISH MEXANIZMLARI.....	80
Shohruh Rabbimov.....	80
KIBERMAKONNI TARTIBGA SOLISHDA XALQARO HUQUQNING YANGI YO‘NALISHLARI VA ISTIQBOLLARI.....	88
Xonzodabegim Raxmatova.....	88

ZAMONAVIY HUQUQIY PARADIGMA KONTEKSIDA KIBER SPORT SOHASINI TARTIBGA SOLISHNING NAZARIY VA HUQUQIY JIHATLARI

San'atjon Ergashev

Toshkent davlat yuridik universiteti magistranti

Sanatergashev474@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola kiber sport (E sport) sohasini zamonaviy huquqiy paradigma doirasida tartibga solishning nazariy va huquqiy jihatlarini o'rganishga bag'ishlangan. Kiber sportning global miqyosda tobora ommalashib borayotgani, uning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy ta'siri kuchayib borayotgan bir paytda, bu sohani huquqiy jihatdan tartibga solish masalasi dolzarb bo'lib qolmoqda. Maqolada kiber sportning sport turi sifatida e'tirof etilishi, intellektual mulk huquqlari, shartnomaviy munosabatlar, mehnat huquqi, yoshlar huquqlarini himoya qilish, anti-doping va bukmekerlik faoliyati kabi masalalar tahlil qilinadi. Shuningdek, O'zbekistonda kiber sportni rivojlantirish va huquqiy tartibga solish istiqbollari ham muhokama qilinadi.

KALIT SO'ZLAR

Kiber sport, kiber sport, huquqiy paradigma, sport huquqi, intellektual mulk huquqi, shartnoma huquqi, mehnat huquqi, yoshlar huquqlari, anti-doping, bukmekerlik faoliyati, O'zbekiston.

XXI asrning boshlaridan buyon axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) va internet tarmog'ining jadal sur'atlarda rivojlanishi natijasida, ko'plab sohalarda innovatsion o'zgarishlar yuz berdi. Ana shunday sohalardan biri - kiber sport yoki kiber sport hisoblanadi. Kiber sport - bu professional darajada tashkil etiladigan va o'tkaziladigan, asosan ko'p sonli o'yinchilar ishtirok etadigan video o'yinlar bo'yicha musobaqalarni o'z ichiga olgan faoliyat turidir¹. Dastlab, kiber sport ko'proq o'yinchilar o'rtasida noformal musobaqa sifatida qabul qilingan bo'lsa, hozirgi kunda u global miqyosda katta auditoriyaga ega bo'lgan, yirik turnirlar tashkil etiladigan va katta pullar aylanadigan sohaga aylandi.

Kiber sportning rivojlanish tendensiyalariga nazar solsak, bu soha haqiqatan ham global fenomenga aylanganini ko'rishimiz mumkin. Masalan, 2023-yil holatiga ko'ra, dunyoda 532 milliondan ortiq kiber sport muxlislari mavjud bo'lib, ularning 261 millionga yaqini muntazam muxlislar hisoblanadi². Shuningdek, kiber sport industriyasining global daromadi 2023-yilda 1,38 milliard dollarga yetishi kutilmoqda³. Bundan tashqari, 2022-yilda Osiyoda o'tkazilgan XVIII yozgi Osiyo o'yinlarida kiber sport rasmiy sport dasturiga kiritildi, bu esa uning an'anaviy sport turlari qatoridan joy olganini ko'rsatadi⁴.

Biroq, kiber sportning shiddat bilan rivojlanishi va ommalashishi bilan bir qatorda, uni huquqiy jihatdan tartibga solish masalalari ham dolzarb bo'lib bormoqda. Kiber sportning sport turi sifatida tan olinishi, intellektual mulk huquqlari, shartnomaviy munosabatlar, mehnat huquqi, yoshlar huquqlarini himoya qilish, anti-doping va bukmekerlik faoliyati kabi ko'plab huquqiy masalalar mavjud. Ushbu maqola zamonaviy huquqiy paradigma doirasida kiber sportni tartibga solishning nazariy va huquqiy jihatlarini o'rganishga bag'ishlangan.

Kiber sportni sport turi sifatida e'tirof etish

Kiber sportning sport turi sifatida e'tirof etilishi yoki etilmasligi bugungi kunda eng ko'p muhokama qilinadigan masalalardan biridir. Ba'zi davlatlar va xalqaro tashkilotlar kiber sportni rasmiy sport turi sifatida tan olgan bo'lsa, boshqalari hali ham e'tiroz bildirmoqda⁵. Muammoning mohiyati shundaki, sport

tushunchasining an'anaviy ta'rifi asosan jismoniy faoliyatga asoslanadi, kiber sport esa asosan aqliy va koordinatsion qobiliyatlarga tayanadi.

Xalqaro Olimpiya qo'mitasi (XOQ) raisi Tomas Bax 2017-yilda kiber sportni sport turi sifatida tan olish mumkinligini aytgan bo'lsa-da, keyinchalik u buni "jismoniy faollik ham, qadriyatlar ham yetarli emasligi" sababli rad etdi⁶. Biroq, 2018-yilda Xalqaro Kiber sport Federatsiyasi (IESF) XOQ tomonidan vaqtincha tan olindi va 2020-yilda Xalqaro Sport Federatsiyalari Assotsiatsiyasi (GAISF) tomonidan kuzatuvchi a'zo sifatida qabul qilindi⁷.

Ayrim davlatlar esa kiber sportni allaqachon rasmiy sport turi sifatida tan olgan. Masalan, 2013-yilda AQSh kiber sport o'yinchilariga professional sportchilar vizasini berish orqali kiber sportni sport turi sifatida e'tirof etdi⁸. Rossiya esa 2016-yilda kiber sportni rasmiy sport turi sifatida ro'yxatga oldi va bunga ko'ra, kiber sport o'yinchilari ham professional sportchilar maqomiga ega bo'ldi⁹.

O'zbekistonda esa kiber sport hali rasmiy sport turi sifatida e'tirof etilmagan. Biroq, O'zbekiston hukumati bu sohaga e'tibor qaratmoqda. Masalan, 2022-yil 28-iyundagi "O'zbekiston Respublikasida axborot texnologiyalari sohasini yanada rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-295-son Prezident qarorida kiber sportni rivojlantirish vazifasi belgilab berildi¹⁰.

Huquqiy nuqtai nazardan, kiber sport turi sifatida e'tirof etilishi uning xalqaro miqyosda qonuniy maqomini belgilaydi va natijada, uni tartibga solish uchun zarur bo'lgan huquqiy normalar ishlab chiqilishini tezlashtiradi¹¹. Shuningdek, bu masalaning hal etilishi kiber sport o'yinchilarining huquqiy maqomi, ular bilan tuziluvchi shartnomalar, mehnat huquqlari, ijtimoiy ta'minot kabi ko'plab huquqiy masalalar yechimiga ham ta'sir ko'rsatadi.

Intellektual mulk huquqlari

Kiber sport sohasida intellektual mulk huquqlari o'ta muhim ahamiyat kasb etadi, chunki bu soha asosan video o'yinlar va raqamli kontentga asoslanadi¹². Video o'yinlar mualliflik huquqi bilan himoyalangan asarlar bo'lib, ular dasturiy ta'minot, grafik dizayn, audio va boshqa elementlarni o'z ichiga oladi. Odatda, video o'yinlarning mualliflik huquqi o'yin ishlab chiqaruvchi kompaniyalarga tegishli bo'ladi.

Kiber sport turnirlarini tashkil etish va translyatsiya qilish ham intellektual mulk masalalarini yuzaga keltiradi. Odatda, video o'yin ishlab chiqaruvchi kompaniyalar o'z litsenziya shartnomalari orqali turnirlarni o'tkazish va translyatsiya qilish huquqlarini beradi¹³. Masalan, "League of Legends" o'yinining ishlab chiqaruvchisi Riot Games kompaniyasi o'z turnirlarini o'tkazish va translyatsiya qilish huquqlarini qattiq nazorat qiladi.

Savdo markalari va brend huquqlari ham muhim masala. Kiber sport jamoalari va o'yinchilar o'z brendlari va logotiplarini ro'yxatdan o'tkazib, ularni maxsulotlar va xizmatlar uchun ishlatadi¹⁴. Shuningdek, kiber sportda homiylik va reklama shartnomalariga katta e'tibor qaratiladi, chunki bu soha yosh auditoriyani jalb qilish uchun juda samaralidir¹⁵.

O'yin ichidagi mulklar, masalan, virtualavatar, qurolyoki foydalanish huquqlari ham intellektual mulk masalalarini yuzaga keltiradi. Odatda, bu mulklarning huquqlari o'yin ishlab chiqaruvchilarga tegishli bo'ladi, lekin ba'zi hollarda o'yinchilar ularni sotish yoki almashtirish huquqiga ega bo'ladi¹⁶.

Kiber sportda intellektual mulk huquqlarining buzilishi hollari ham uchraydi. Misol uchun, litsenziyasiz turnirlar o'tkazish, mualliflik huquqi bilan himoyalangan kontentni ruxsatsiz translyatsiya qilish yoki brendlarni noqonuniy ishlatish kabi holatlar ro'y beradi¹⁷. Shu bois, kiber sportda intellektual mulk huquqlarini samarali himoya qilish va nizolarni hal etish mexanizmlarini takomillashtirish zarur.

O'zbekistonda kiber sport sohasida intellektual mulk huquqlarini tartibga solish bo'yicha maxsus normalar mavjud emas. Ammo O'zbekistonning Intellektual mulk agentligi va "O'zbekiston Respublikasida intellektual mulk obyektlarini huquqiy muhofaza qilish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4965-son Prezident qarori bu sohani rivojlantirish uchun asos bo'lib xizmat qilishi mumkin¹⁸.

ADABIYOTLAR

1. Hollist, K. K. (2015). Time to be grown-ups about video gaming: The rising eSports industry and the need for regulation. *Arizona Law Review*, 57, 823. ↵
2. Newzoo. (2023). Global Esports & Live Streaming Market Report 2023. Retrieved from <https://newzoo.com/insights/trend-reports/newzoos-global-esports-live-streaming-market-report-2023-light-version> ↵
3. Ibid. ↵
4. Martinelli, L. (2022). Esports officially recognized as a medal sport at 2022 Asian Games. Dot Esports. Retrieved from <https://dotesports.com/general/news/esports-officially-recognized-as-a-medal-sport-at-2022-asian-games> ↵
5. Abanazir, M. (2019). Institutionalisation of eSports: The EU perspective. In *Routledge Handbook of Global Sport* (pp. 459-475). Routledge. ↵
6. Morgan, L. (2018). Bach admits he has "some hesitation" about esports being added to Olympic programme. *Inside the Games*. Retrieved from <https://www.insidethegames.biz/articles/1068114/bach-admits-he-has-some-hesitation-about-esports-being-added-to-olympic-programme> ↵
7. IESF. (2020). IESF Becomes Official Signatory of WADA Code. Retrieved from <https://iesf.org/news/5385> ↵
8. Tassi, P. (2013). The U.S. Now Recognizes eSports Players As Professional Athletes. *Forbes*. Retrieved from <https://www.forbes.com/sites/insertcoin/2013/07/14/the-u-s-now-recognizes-es-esports-players-as-professional-athletes/> ↵
9. Mesonzhnik, A. (2022). Legal regulation of esports in Russia. *LawInSport*. Retrieved from <https://www.lawinsport.com/topics/item/legal-regulation-of-esports-in-russia> ↵

- 10.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasida axborot texnologiyalari sohasini yanada rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-295-son Qarori. (2022). Retrieved from <https://lex.uz/docs/6155678> ↵
- 11.Chao, L. L. (2017). "You Must Construct Additional Pylons": Building a Better Framework for Esports Governance. *Fordham Law Review*, 86(2), 737-765. ↵
- 12.↵ “KIBER SPORT TURLARINI YANADA RIVOJLANTIRISH VA KENG OMMALASHTIRISHGA” OID QO‘SHIMCHA CHORA-TADBIRLAR TO‘G‘RISIDA PQ-423-son
- 13.Martinelli, D. (2019). Esports Licensing: Understanding the Basics. Foster Garvey. Retrieved from <https://www.foster.com/larry-s-sports-law-blog/esports-licensing-basics> ↵
- 14.DLA Piper. (2021). Trademarks in esports: A winning strategy. Retrieved from <https://www.dlapiper.com/en/us/insights/publications/2021/04/jpt-news-q1-2021/trademarks-in-esports-a-winning-strategy/> ↵
- 15.Nielsen Sports. (2022). Esports Playbook for Brands 2022. Retrieved from <https://niensports.com/reports/esports-playbook-for-brands-2022/> ↵
- 16.Lastowka, G. (2013). *Virtual Justice: The New Laws of Online Worlds*. Yale University Press. ↵
- 17.Segal, D. (2014). Behind League of Legends, E-Sports's Main Attraction. *The New York Times*. Retrieved from <https://www.nytimes.com/2014/10/12/technology/riot-games-league-of-legends-main-attraction-esports.html> ↵
- 18.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasida intellektual mulk obyektlarini huquqiy muhofaza qilish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi